

คำวินิจฉัยของ นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๒๑/๒๕๕๖

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือไม่

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ ว่า

ผู้ร้องได้รับหนังสือร้องเรียนจากนางผณิตา ภัคเกษม และคณะ ว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ที่บัญญัติว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ที่บัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองในกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ และหมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๘๐ รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน จึงขอให้ผู้ร้องเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือไม่

ผู้ร้องได้พิจารณาพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ที่บัญญัติว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” แล้วเห็นว่า บทบัญญัติของมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่บังคับให้หญิงที่มีสามีที่ได้สมรสกันตามกฎหมายต้องเปลี่ยนชื่อสกุลของหญิงนั้นมาเป็นชื่อสกุลของชายสามีที่สมรส ซึ่งเป็น การบัญญัติบังคับเฉพาะหญิงที่มีสามีเท่านั้น อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ที่เป็น บทบัญญัติรองรับสิทธิของบุคคลให้ได้รับความคุ้มครอง และให้เกิดความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย ระหว่างชายและหญิงเท่าเทียมกัน โดยต้องการให้ชายและหญิงได้มีสิทธิเท่าเทียมกัน และตามมาตรา ๓๐ ดังกล่าวนั้น ยังบัญญัติมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่าง

ในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การที่มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติให้หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามีนั้น เป็นการทำให้หญิงมีสามีต้องถูกจำกัดสิทธิในการใช้ชื่อสกุล หลังจากสมรสกันตามกฎหมายแล้ว โดยต้องถูกมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ดังกล่าวบังคับให้ใช้ชื่อสกุลของสามี อันเป็นการบัญญัติที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางกฎหมายระหว่างชายและหญิง ทำให้หญิงไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับชาย อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ดังกล่าวยังเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ และสถานะของบุคคล เพราะเป็นการบังคับแต่เพศหญิงที่มีสามีเท่านั้น ทำให้สิทธิและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามีต้องถูกจำกัดให้ใช้ได้เฉพาะชื่อสกุลของสามีเท่านั้น และทำให้หญิงมีสามีไม่มีสิทธิในการเลือกใช้ชื่อสกุลได้เองอย่างอิสระ ซึ่งแตกต่างกับชายที่ไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิในการใช้ชื่อสกุลในกรณีที่มีภริยาไว้แต่อย่างใด อันเป็นการทำให้เห็นได้ว่าหญิงมีสามีไม่ได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกับชายที่มีภริยา ซึ่งเป็นการขัดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ที่บัญญัติรองรับให้ชายและหญิงได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลด้วย ดังนั้นจึงเห็นว่า การที่พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ บัญญัติให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ โดยเหตุผลดังกล่าว ผู้ร้องเห็นว่า มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยมีว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี”

พิเคราะห์แล้ว ข้อที่ต้องพิจารณาประการแรกมีว่า คำว่า “ให้ใช้” ในมาตรา ๑๒ ของพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้น มีความหมายเป็นการให้สิทธิหญิงมีสามีที่จะใช้ชื่อสกุลของสามี หรือเป็นการบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น เพราะถ้าเป็นการให้สิทธิหรือไม่เป็นการบังคับให้หญิงมีสามีว่าจะใช้ชื่อสกุลของสามีหรือไม่ก็ได้ ก็ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เพราะหญิงที่มีสามียังใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้ แต่ถ้าคำว่า “ให้ใช้” เป็นการบังคับว่า ต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้นจะใช้ชื่อสกุลเดิมของตนไม่ได้ ก็จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้ทุกคนมีความเสมอภาคในกฎหมาย โดยเฉพาะการรับรองสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงและการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยมีว่า คำว่า “ให้ใช้” ในพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ นั้น เป็นสิทธิที่ให้หญิงมีสามีเลือกหรือบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามี เห็นว่า คำว่า “ให้ใช้” นั้น เป็นคำที่มีลักษณะบังคับโดยชัดเจน มิใช่เป็นการให้สิทธิที่จะเลือกที่จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้เพราะถ้าพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสิทธิของหญิงที่มีสามีที่จะเลือกใช้ก็ต้องใช้ข้อความอื่นเช่น “หญิงมีสามีจะใช้ชื่อสกุลของสามีก็ได้” หรือ “หญิงมีสามีอาจใช้ชื่อสกุลของสามีก็ได้” ดังนั้นการที่พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” โดยมิได้บัญญัติว่า “ชายมีภริยาให้ใช้ชื่อสกุลของภริยา” ด้วย จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในทางเพศ ซึ่งจะกระทำมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคสาม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติที่ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ บทบัญญัตินี้เป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖

นายสุวิทย์ ชีรพงษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ